

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۱/۱۱/۲۸

پوهندوی آصف بهاند

د لورې سونامي

اومه برخه

د افغانستان پر ماشومانو او کوچنيانو باندي د تاوتريخوالي سونامي

دوه څلوبېنتمه برخه

افغانان، افغانستان او په افغانستان کې شته ستونزې تقريباً د ټولې نړۍ هېرې دي او دا ستونزې اوس ستر بشري ناورين ته په ورنږدې کېدو دی؛ مور لگيا يو د غيرت غورې کوو او د نړۍ د لويو ځواکونو د ماتېدو نغاري غږو.

زورور غيرتياں چيغې وهي:

«موره ماته کره نړۍ!»

خو په يوه اړخ کې يو ځوانجوکی بيا ورپسې ورغبرگوي چې:

«اوس نه لرو مړۍ!»

بله بڼه يې بيا داسې ده:

مور ماته کره نړۍ

محتاج يو د مړۍ

د خلکو او وطن پر بېبپايه دردونو درېدلې يو قلموال، په مخکې پرتو ستونزو او ويرونو ته داسې ليکلي دي:

«زموږ د ناوې دوي لويشتي تندې دی

ارمان مي د خانگل د ډول دربي دی

څلويښت کاله مو وږوله، وه مو غږوله او وه موشکوله

خو څلويښت کاله وروسته

دوه ويشت مليونه انسانان بي ډوډۍ يو

هديرې مو تر ښارونو پراخي دي

کلي مو کنډوالي دي کروندي مو شويدياري دي ځنگلونه مو بي روحه دبنتونه دي

او ژوند د محشر په شر کې را کير مظلوميت دی

د دفاع او حيا پرېکړه مو دښمن کوي او مور خوشحاله يو چې امپراطورۍ مو ماتي کړي دي

خو که امپراطورۍ د گدايي ډوډۍ را نه کړي لوره مو د مرگ تر سلگي رسوي

راځئ پنځه زره کلن تاريخ پرلويه لار پرېږدو دا څلويښت کلن غول پاک کړو.»

په نړۍ کې يو شمېر هېوادونه غواړي چې د افغانستان د روان ناورين په مخنيوي کې رغنده مرستې وکړي، خو لکه چې د افغانانو لاس تور سپي څټلی وي، د مرستو په لارو چارو باندي بهرنيان نه پوهېږي چې په کوم ډول له دې ميلوني وړو تر لاسونو او خپټو پورې ورورسوي.

د پاڼو شمېره: له 1 تر 5

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په خبر و لولئ

په بشري چارو کې د ملگرو ملتونو د سرمنشي مرستيال، په ايتاليا کې د جي شل هېوادونو د غونډې له گډونکونکو و غوښتل چې د بشري ناورين د رامنځته کېدو د مخنيوي په پار له افغانستان سره پرته له قيد او شرطه مرسته وکړي. بناغلي مارتين گريفيتس د خپلو خبرو په ترڅ کې وويل:

«بشري مرستې په دې اصل باندې بنا دي، چې په يوه هېواد کې حاکم نظام ته له کتو پرته کله چې ضرورت ورته وي، بايد وشي، په دې لحاظ بشري مرستې بې قيد او شرطه دي. زه له دغو هېوادونو غواړم چې خپلې مرستې مونږ ته راکړي چې مونږ په بني طريقي ورڅخه گټه واخلو. د اوږد مهاله انکشافې پروژو لپاره ځانگړې کړې پيسې مو مونږ ته راکړې چې په بشري چارو يې ولگوو.»

مارتین گريفيتس د خپلو خبرو په ترڅ کې دوه ځلي دا خبره هم ياده کړه چې ماشومان تر جدي خطر لاندې دي:

« له پنځو کلونو لاندې د افغان ماشومانو نيمايي برخه د سختې خوارځواکۍ (سو تغذيي) له خطر سره مخامخ ده او په هر ولايت کې د شري ناروغي خپره ده.»

«د هغه په خبره له پنځو کلونو د کم عمر لرونکو ماشومانو سو تغذيه ډيره مهمه ستونزه ده چې بايد ژر حل شي.»

بل پلو له افغانستان او افغانانو سره د نړيولو کړې يو کامه دوه ميليارده ډالر مرسته هم د ملگرو ملتونو په پټه نه دي رسېدلې:

«ملگرو ملتونو افغانستان کې د بشري مرستو لپاره کافي پيسې نه دي ترلاسه کړې.»

په وطن کې د پيل شوي بشري نارورين بېلگې ورځ تر بلې په ډېرېدو دي. دا خبرې په څو تېرو ورځو کې پېښې شوې دي:

تاند:

«د فرانسې خبري اژانس په يوه تازه راپور کې ويلي، چې په افغانستان کې د لوړې له کبله د ډېرو شويو مرگونو له کبله ځيني بېوزله کورنۍ مجبوره شوي، چې د ډوډۍ لرلو لپاره خپلې لوني وپلوري.»

تاند:

«بشري بحران؛ د معلمی هيله منه ۹ کلنه افغانه په ۲ لکه افغانو وپلورل شوه.»

هشت صبح:

«يک مرد در بادغيس شش کودک خود را به دليل فقر در مسجد رها کرده است.»

امريکا غږ پښتو:

«په کندهار کې په سو تغذيي د اخته ماشومانو شمير زيات شوی.»

بي بي سي پښتو:

«ملگري ملتونه: افغانستان د ځمکې پر مخ تر ټولو ناوړه بشري ناورين سره مخ دی.»

تاند:

«م.م: په افغانستان کې حاکمه لوره د ځمکې تر ټولو بد ترين ناورين دی.»

تاند:

«لږترلږه ۲۵ ماشومان په اندراگاندي روغتون کې له خورځواکۍ مړه شوي.»

تاند:

«... د نړيوالو بشري ادارو د وړاندوينو له مخې، په افغانستان کې ۲۳ ميليونه خلک چې له نيمايي څخه زيات نفوس جوړوي، د خوراک ډوډۍ نه لري او ۳ ميليونه له ۵ کلنۍ څخه لږ عمر لرونکي ماشومان د مرگ له بالقوه خطر سره لاس و گرېوان دي...»

د ملگرو ملتونو بېلابېلو اړوند ادارو وړاندوينه کړې ده چې همدا اوس او په را روان ژمي کې، پر افغانستان باندې د لوړې سونامي سختې ورځې او بد حالت راولي او دا يې هم ويلې چې تر څوارلس ميليونه ماشومان او کوچنيان د لوړې تر خطر لاندې راتلاي شي. په جې شل غونډې پورې اړوند په يوه **رپوټ** کې داسې راغلي دي:

«در اوایل هفته نیز، برنامه جهانی غذایی سازمان ملل (WFP) هشدار داد که در صورت عدم اقدام فوری، میلیون‌ها شهروند افغانستان در زمستان پیشرو با گرسنگی روبرو خواهند شد. همزمان، نهاد حمایت از کودکان نیز می‌گوید کودکان از گرسنگی در کابل می‌میرند، به دلیل بحران غذایی "بی‌سابقه" تقریباً ۱۴ میلیون کودک افغان گرسنگی می‌کشند.»

که نړيوال د افغانستان د لوړې سونامي په مخنيوي کې په وخت سره مرسته ونکړي، کېدای شي يو لوی بشري ناورين رامنځته شي او په لومړي گام کې به ډېره سلنه افغانان بيا کډوال شي. د ملگرو ملتونو د کډوالو سازمان (آی او ايم) رئيس آنتونيو ويتورينو دا خبرداري په دې **ډول** ورکړ:

«آی او ايم: بشري ناورين به ژمي کې له افغانستان څخه د کډوالۍ کچه لوړه کړي:

د ملگرو ملتونو د کډوالو سازمان (آی او ايم) رئيس آنتونيو ويتورينو، کابل ته له سفر وروسته د خپل سفر ارزوني رسنيزي کړي.

هغه خبرداري ورکړې، چې د بشري ناورين له شدت سره به په را روان ژمي کې له افغانستان څخه د کډوالۍ او اقتصادي بحران ستونزې نورې هم اوج ته ورسيزي.

ويتورينو، له نړيوالو غوښتي چې له افغانستان سره سخاوت منډانه مرستې وکړي، څو دغه هېواد د اقتصادي او بشري ناورين له ستونزو ډېر ونه خپل شي.

د کډوالو د نړيوال سازمان رئيس دا هم ويلې، چې دمگړۍ په افغانستان کې تر پينځه نيم ميلونو پورې کسان په کور دننه بې ځايه شوي دي.

د هغه د معلوماتو له مخې، د دې کسانو له ډلې ۶۷۰ زره تنه يې د سبرکال له پيل سره بې ځايه شوي، چې ۶۰ سلنه يې ماشومان دي.

د کډوالو د نړيوال سازمان رئيس دا هم ويلې، چې اقليمي بدلونونه هم افغانستان ته له خطر ډک وو، ځکه چې تر ۷۰ سلنه افغانان يې له وچکالۍ څخه اغېزمن کړي دي.

له پوښتل شويو افغانانو څخه ۸۰ سلنې يې د کډوالو نړيوال سازمان ته ويلې، چې د طالبانو له واکمنيدو سره يې ژوند خراب شوی، وزگار شوي او بد وضعیت سره لاس و گرېوان دي.

طالبانو په دې اړه څه نه دي ويلې.

د نړيوالو بشري ادارو د وړاندوينو له مخې، په افغانستان کې ۲۳ ميليونه خلک چې له نيمايي څخه زيات نفوس جوړوي، د خوراک ډوډۍ نه لري او ۳ ميليونه له ۵ کلنۍ څخه لږ عمر لرونکي ماشومان د مرگ له بالقوه خطر سره لاس و گرېوان دي.

طالبان، چې اداره يې د واکمنۍ له درې مياشتيني کيدو سره لا هم د تر ټولو نيردي متحد او مدافع پاکستان په گډون يې هيڅ يوه هېواد په رسميت نه ده پېژندلې، د بشري ناورين د مقابلي لپاره د کرنې وزارت د غنمو ستراتيژيکي زېرمې سپرلي او د مزدورۍ په بدل کې يې پر خلکو وېشي.

دا څه باندې ۵۰ زره تنه غنم د افغانستان وروستۍ اسره ده، چې که زر تمامه شي، له خونړۍ ژمي، بې معاشۍ او د طالبانو له واکمنيدو وروسته د ۱۸ ميليونه خلکو وزگاريدو ته بله اسره نه پاتې کيږي.»

يو فيسبوکي کارن شمس الحق حيران د کوچنيانو د خوارځواکۍ په باب **داسې** ليکلي دي:

د پانې شميره: له 3 تر 5

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

يادونه: دلپکنې د ليکنيزې بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په ځير و لولئ

دا یمن نه دی؛ دا سومالیایا، ایتوپیا، گانا یا جنوبی سوډان نه دی! دا افغانستان دی او دا تصویر د یو افغان دی چي سوءتغذي او لوړې دي حالت ته رسولی دی!

د لوړې پراخ او لوی بحران را روان دی. دا بحران تم کېدل غواړي او دا جگره خپلی ولس له قحطی ژغورل کېدل غواړي.

خدایه ته خپل رحم وکړي.

دا هم د لوړې سونامي په باب په همدې ورځ د شمس الحق حیران بل پوست:

د لوړې ناورین:

افغانان له لوړې کرپړې، هېواد د بشري بحران پر کړنگ ولاړ دی، په لسگونو زره ماشومان په خوارخواکی اخته دي، روغتونونو کې د درملنې او روغتیايي خدماتو ته د لاسرسي په موخه د ناروغانو لیکې، لیکې ولاړې دي. که یې نه منی، د خپلې سیمې تر ټولو نږدې دولتي روغتون ته سر وړېښکاره کړی. د روغتیا نړیوال سازمان (WHO) د وروستي راپور له مخې د افغانستان د عامې روغتیا سیستم فلج دی او نشي کولی آن ډېر اړین روغتیايي خدمات وړاندې کړي. پر وطن د لوړې، فقر، بېکاری او کډوالۍ یوه بې مخینې مرګونې څپه راروانه ده. تر پرون مو د جګړې پای ته رسېدو ته شیبې شمارلې او هر افغان د سولې لپاره تر ټولو لویې قربانۍ ته چمتو و؛ خو د خاینو، اجیرو او دروغجنو سیاسیانو د منافقت او غدر له کبله جګړه په هغه شکل چې تمه یې کېده پای ته ونه رسېده او تر یو تور نقاب لاندې د دې وطن د بربادۍ لپاره یوه بله بلا په کمین کې ناسته ده او په پوره بې رحمۍ د وطن ځوانان او مشران تر ستوني تېروي. سیاسي بې ثباتي، هېواد سره د نړیوالو مرستو یو ځلي پرې کېدل، په دیپلوماتیکه، سیاسي او اقتصادي انزوا کې د افغانستان واقع کېدل، د پخوانیو چارواکو تېښته، په امریکایي خزانو کې د افغانستان د شتمنۍ کنګل کېدل، پر راتلونکي د ځوانانو بې باوري، د اوسني حکومت د مسئولینو بې غوري او د فقر او بشري بحران د ختم لپاره د دوی له خوا د ښکاره او اغیزناکې طرحې نشتون د اوسني وضعیت ستر لاملونه دي. راځئ، نور به لاس تر زني او ناهیلې نه کېنو. په هره ممکنه طریقه چې کولی شو تر خپله وسه د بې وزلو، کونډو او یتیمانو لاسنیوی وکړو؛ د خپلې خولې مړۍ له نورو سره شریکه کړو، د فقر په لمنځه وړلو او د خوراکي مصئونیت په تأمین کې

د پانېو شمیره: له 4 تر 5

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزې بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولی

فردی او ټولنیزې هڅې وکړو او د پالیسي په سطحه ژورو بدلونونو ته لاره هواره کړو. د ټولنیزو رسنیو د پراخ پوښښ او انټرنیټ په عصر کې مور او تاسو هر یو د خپل ولس یو رسا غړ کیدلای شو. راځئ په قوي هوډ مټې رابډوهو، د لیکنې، هشتگ کارولو، مصاحبې، فلم، تصویر، غریز راپور، نظم او نثر، سیمینار، لاریون، فیستیوال او هرې بلې ممکنې اغیزناکې لارې څخه په کار اخیستو د افغانانو د اوسني مظلومیت غږ تر ملگرو ملتونو، نړیوالو بشردوستانه ادارو، ظالمنې بدماشي امریکا، اروپایي اتحادیې او نورو اغیزناکو واکمنو آدرسونو ورسوو؛ تر څو افغانستان سره بشري مرستې وکړي، دغو مرستو ته د عامو افغانانو د لاسرسي لپاره یو اغیزناک او ټول گډونه میکانیزم رامنځته کړي، پر امریکا فشار راوړي چې زموږ کنگل شوي شتمني راخلاصې کړي، افغان تجارانو ته د سیمې او نړۍ له هېوادونو او سوداگریزو بنسټونو سره د سوداگریزو معاملاتو او راکړې ورکړې آسانیاوې رامنځ ته کړي، په هېواد کې د ننه د افغان ماشومانو او نجونو د زده کړو دوام تضمین کړي او مور د لوړې او بې وزلۍ د دغه لوی بحران له ناوړه او مرگونو پایلو څخه وژغوري.

یادونه: تصویرونه خورا زړه بوږنونکي دي. هېڅ به دې باور ونشي چې دا افغانستان دی او وضعیت دومره بوږنونکي حالت ته رسېدلی دی.»